

Szilágyi Emese:* Homályos kép – Alkotmánybírósági határozat a rendőrök arcának kötelező kitakarásáról

2014. szeptember 24-én kihirdetett határozatában¹ az Alkotmánybíróság megsemmisítette a Fővárosi Ítéltábla Pf.20.656/2012/7. sz. döntését, amely a közhatalmat gyakorló rendőr képmásának közzétételét a felvételen szereplő rendőr beleegyezéséhez kötötte.

A határozat indokolása értelmében „rendőri bevetés demonstrációkon minden esetben a jelenkor eseményének minősül, még akkor is, ha a rendőrök nem igazi „résztvevői” a történéseknek. Ezért az arról készült felvétel a képen lévők hozzájárulása nélkül közvetíthető a nyilvánosság felé, kivéve, ha ez a rendőr emberi méltóságának ... sérelmét jelenti.” (28/2014. (IX. 29.) AB határozat, Indokolás [44])

1. Előzmények

Az index.hu internetes hírportál 2011 májusában a rendvédelmi dolgozók szakszervezetének tüntetéséről tudósított. Az eseményről készült felvételek több, a rendezvény biztosításában részt vevő, szolgálatot teljesítő rendőrt felismerhető módon ábrázoltak. A hírportál a rendőröktől nem kért engedélyt sem a felvételek elkészítésére, sem azok nyilvánosságra hozatalára. Ezért ők a képmás védelméhez fűződő joguk megsértésének megállapítása iránt polgári pert indítottak az index.hu ellen, keresetükben ezen túl kérték a hírportál további jogsértéstől való eltiltását, illetve elégtételadásra kötelezését.

Mind a Fővárosi Törvényszék, mind a fellebbviteli bíróságként eljáró Fővárosi Ítéltábla úgy találta, tekintettel arra, hogy a nyilvánosságra hozott felvételek nem tömegfelvételek, hanem azokon a felperesek egyedi módon azonosíthatóak, továbbá arra, hogy a szóban forgó képek nyilvános közlésére az alperes hírportál nem kért és nem is kapott engedélyt, a jogsértés megállapítható. Az alperes úgy érvelt, a tömegdemonstrációt biztosító rendőrök nyilvános közszereplőnek minősülnek, hiszen ilyen esetekben nem mint egyén, hanem mint a közhatalmat gyakorló állam képviselői jelennek meg, ezért a róluk készült felvételek közlése hozzájárul a közhatalom nyilvánosság általi hatékonyabb ellenőrizhetőségéhez. A bíróságok arra hivatkozva utasították el ezt az okfejtést, hogy a szolgálatot teljesítő rendőrök alapvetően utasításra jártak el, tevékenységükből az önkéntes jelleg hiányzott, ezért nem sorolhatók a közszereplők sorába.

Bár a bírósági döntések nem hivatkoznak rá, azok érvelése lényegében egybevág a Kúriának (az elsőfokú határozatot követően meghozott) 1/2012. Büntető-közigazgatási-munkaügyi-polgári jogegységi határozatában (továbbiakban: 1/2012. BKMPJE határozat) foglaltakkal. A jogegységi határozat úgy fogalmaz, hogy „a nyilvános közszereplés a közterületen való jelenlétnél, az ott zajló eseményekben való részvételnél szűkebb kategória, feltételezi a nyilvánosság előtt fellépő, megnyilvánuló személy erre irányuló szándékát.” A demonstrációt biztosító rendőrök azonban – csakúgy, mint a közterületen tevékenykedő tűzoltók, postások, kéményseprők – törvényben meghatározott, illetve munkaköri kötelezettségüknek tesznek eleget, náluk tehát az önkéntesség és a helyi közösség illetve társadalom életének befolyásolására irányuló szándék, amely a Kúria indokolása szerint a közszereplővé válás feltétele, hiányzik.²

Ez az érvelés a korábbi adatvédelmi biztos, Péterfalvi Attila által 2007 októberében kiadott állásfoglalásán alapult, amelyben Péterfalvi úgy fogalmazott: „amennyiben valaki úgy véli, hogy bűncselekményt örökített meg, úgy a felvétel helye az ügyészségen, és nem a világhálón

* Tudományos segédmunkatárs, MTA TK JTI.

¹ 28/2014. (IX. 29.) AB határozat.

² 1/2012. számú BKMPJE határozat. <http://www.lb.hu/hu/joghat/12012-szamu-bkmpje-hatarozat> (2014. november 26.)

van. Ennek megfelelően ... úgy foglalkozok állást, hogy jogellenes, ha intézkedő rendőrök felismerhető arcképmását az interneten közzéteszik.”³

A jogegységi határozat érvelése hivatkozási alapként jelent azonban meg a Kúria Pfv.IV.20.784/2013/5. sz. ítéletében, amelyben a legfőbb bírói fórum az index.hu felülvizsgálati kérelmét elutasította és a Fővárosi Ítéltábla ítéletét hatályában fenntartotta. A kúriai döntés tulajdonképpen a lehető legszélesebb nyilvánosság előtt történő munkavégzésről szól, a szolgálatot teljesítő rendőrt pedig nem tekinti a közhatalom megtestesítőjének, ehelyett a közhatalmat megtestesítő állami szerv alkalmazottjának.

2. Az indítvány

Az alperes által az Alkotmánybírósághoz benyújtott indítvány három alapjog, a véleménynyilvánítás szabadsága, a sajtószabadság, illetőleg az információs szabadság alkotmányellenes korlátozását állította. Az indítványozói érvelés az Alkotmánybíróság 36/1994. (VI. 24.) határozatának azon megállapításán alapszik, amely szerint „szabad véleménynyilvánításhoz való jog által védett, alkotmányosan nem büntethető véleménynyilvánítás köre ... a közhatalmat gyakorló személyekkel, valamint a közszereplő politikusokkal kapcsolatos véleménynyilvánítást tekintve tágabb, mint más személyeknél.”⁴ Az okfejtés rámutatott arra, hogy mindebből mind a polgári törvénykönyv, mind a következetes bírói gyakorlat csupán a közszereplők tágabb tűrés kötelezettségére koncentrált, a közszereplők körének a határozatban foglaltaknál szűkebb értelmet adva.

Az indítvány azt is kifejtette, hogy a konkrét esetben a véleménynyilvánítás szabadságának gyakorlására a rendőrökkel mint közhatalmat gyakorlókkal szemben, e minőségre tekintettel került sor. A közölt fényképfelvételek az azokon szereplőket nem mint magánszemélyeket, hanem mint az állam nevében eljáró, közhatalmat gyakorló rendőröket jelenítették meg. Ezekben az esetekben ugyanis „a közhatalomnak az eljáró rendőr ad arcot”, máskülönben elvész a közhatalom nyilvánosság előtti felelőssége.

3. A határozat

Az Alkotmánybíróság érvelésében a sajtószabadság jogából indul ki, korábbi döntéseit idézi fel, amikor hangsúlyozza a szabadságjog kettős természetét: a szubjektív alanyi jogi jelleg mellett annak instrumentális jellegét, vagyis hogy a sajtószabadság célja a demokratikus közvélemény kialakulásának és fenntartásának elősegítése. Majd a képmáshoz való jog természetének elemzése kapcsán kifejti, hogy annak eltérő gyökerei az angolszász, illetve a kontinentális jogrendszerben: míg előbbiben a privát szféra védelmét szolgálja, addig utóbbiban az emberi méltósághoz való jogból eredő speciális személyiségi jog. (28/2014. (IX. 29.) AB határozat, Indokolás [15-26])

Az eldöntendő kérdés a bírák álláspontja szerint az, hogy „a sajtószabadság érvényesülésének korlátozását indokolja-e az emberi méltóság védelméhez való jog, vagyis a panasszal érintett határozat egyensúlyt teremt-e a konkrét esetben a szabad tájékoztatás és az emberi méltóságra visszavezethető képmásvédelem eltérő szempontjai között.” (28/2014. (IX. 29.) AB határozat, Indokolás [35]) A testület felhívta a figyelmet arra, hogy a sajtó alapvető joga a jogállami intézmények működésének ellenőrzése, a gyülekezési jog alá tartozó eseményekről való tájékoztatás pedig a sajtó demokratikus közvélemény kialakulásában

³ 33-68/22/7/2007.Ált.

http://abi.atlatszo.hu/index.php?menu=aktualis/allasfoglalasok/2007&dok=1848_K_2007-3 (2014. november 26.)

⁴ 36/1994. (VI. 24.) határozat, ABH 1994, 219.

játszott szerepének megvalósulása. Ezért az ilyen tájékoztatások kiemelt alkotmányos védelemre tarthatnak számot.

A konkrét esetben a hírportál gyülekezésről számolt be, a szóban forgó fényképfelvételeken pedig olyan rendőrök láthatóak, akik a helyszínen „szolgálati feladat ellátása érdekében, közhatalom gyakorlójaként” tartózkodtak. A képek nem közvetítettek sértő, lealacsonyító, bántó, vagy torz képet a rajtuk szereplőkről, ezért a terítéken lévő ügyben a személyiségi jogok védelmére való hivatkozás nem alapozhatja meg a sajtószabadság korlátozását. A testület hangsúlyozta, hogy a gyülekezésekről készült felvételek megjelenés előtt való kényszerű megváltoztatásra készítés öncenzúráját, „alapos indok nélküli előzetes ellenőrzését jelenti.” (28/2014. (IX. 29.) AB határozat, Indokolás [41-45]) A bírák azt is megállapították, hogy a Fővárosi Ítéltábla megsemmisített döntése nem volt figyelemmel a sajtószabadság alkotmányjogi szempontjaira.

A döntés megszorításokat is tartalmaz. A szabad közlés joga csak abban az esetben áll meg, ha a tájékoztatás nem jelent visszaélést a sajtószabadság gyakorlásával, a nyilvánosságra hozatal „nem öncélú”, illetve ha „a felvétel nem haladja meg az esemény hű illusztrálásához tartozó tartalmat.” Ezek a feltételek az Eötvös Károly Intézet álláspontja szerint megnyitják azt a veszélyes kiskaput a bíróságok számára, hogy mérleget adják, adott esetben szükséges volt-e a valósághű tájékoztatáshoz a rendőrök arcának nyilvános közlésére.⁵

4. A döntés utóélete

Az Alkotmánybíróság döntését követően a Kúria végzésben⁶ állapította meg, hogy korábbi Pfv.IV.20.784/2013/5. sz. ítélete a jogvita tekintetében joghatás kiváltására nem alkalmas. Ebből eredően a Fővárosi Ítéltáblát új eljárásra és új határozat meghozatalára utasította, a következő szempontok figyelembe vételével: az Alkotmánybíróság döntése a Kúria megfogalmazásával élve a közszereplői kategóriához „közelíti” a rendőrt, akinek többet kell elviselnie, mint a nem közszereplő magánszemélyeknek. Ezért az Ítéltáblának elsődlegesen azt kell szem előtt tartania, hogy amennyiben a konkrét esetben a fényképfelvétel nem érinti a rendőr emberi méltóságának legbensőbb lényegét, úgy képmása kitakarására a hírportál nem kötelezhető.

A határozat – tekintettel arra, hogy a panasszal érintett esetben a megsemmisített bírósági döntés nem azon alapult – nem semmisítette meg a Kúria inkriminált 1/2012. BKMPJE határozatát. A Kúria Sajtótitkársága 2014. október 9-én kiadott közleménye szerint a jogegységi határozatban foglaltak nem alkalmazhatóak a 2014. március 15-e (az új Polgári Törvénykönyv hatályba lépése) után készített és nyilvánosságra hozott képfelvételekre, illetve annak felülvizsgálata folyamatban van. A korábbi ügyekben eljáró bíróságokat azonban továbbra is kötelezi a jogegységi határozat. Így két, egymással ellentétes tartalmú legmagasabb szintű bírói döntés van hatályban, amely helyzet végső soron jogbizonytalansághoz vezet, s a sajtó öncenzúrájának fennmaradását eredményezi.⁷

⁵ A rendőr arca - 28/2014. (IX. 29.) AB határozat. <http://www.ekint.org/ekint/ekint.news.page?nodeid=714> (2014. november 26.)

⁶ Kpkf.38.031/2014/2. sz. határozat.

⁷ A rendőrök arcát még mindig kitakarják a sajtóban. <http://www.ekint.org/ekint/ekint.news.page?nodeid=740> (2014. november 26.)